

ירושלים	17:45	16:30	כ"ח טבת ה'תש"פ	כניסת שבת	יציאת שבת
ת"א	17:46	16:44			
חיפה	17:44	16:16			
באר שבע	17:48	16:48			

אירליו של יצחק

פרשת "וַאֲרָא"

עם סיום הפרשה הקודמת, סופר על התגברות השעבוד. אחרי שהקב"ה שלח את משה רבנו אל עם ישראל ובפיו בשורת הגאולה, קרה ההפך הגמור: פרעה הכביד את עול השעבוד, חדל מלתת תבן לעם והעלה את התביעות מבני ישראל. המשבר היה חמור, עד ששוטרי בני ישראל הטיחו במשה את כאבם, ומשה רבנו זיעה אל ה': **"אֲדֹנָי, לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה--לָמָּה זֶה, שְׁלַחְתָּנִי. וּמַאֲזָ בְּאֵתִי אֶל-פְּרֹעֶה, לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ, הֲרַע, לְעַם הַזֶּה; וְהִצַּל לֹא-הִצַּלְתָּ, אֶת-עַמְּךָ."** (ה, כ"ב-כ"ג)

מקורות חז"ל מלאים תיאורים של מצבים כאלה ערב הגאולה ואף בתחילתה. ביזוהר חדש (בראשית ו,א) מתואר סדר הגאולה העתידה: **"כך היא גאולתן של ישראל – בשעה שיאיר להם שמש הגאולה, תבוא להם צרה אחר צרה ואפלה אחר אפלה, ובעוד הם שרויים בה – יאיר עליהם אור ה'."** ואמר **הכלי יקר**: **"כך היא המידה, שבכל יום סמוך לעלות השחר, החושך מחשיך ביותר... וכן בימות החורף, סמוך לעלות השמש, הקור הולך וגובר ולבסוף הוא מנוצח מן השמש... כמו-כן, מה שהרע פרעה לישראל עכשיו יותר ממה שעשה לשעבר, זה מופת חותך שקרב קצו וזמן הגאולה קרוב."**

לירידות האלה, כמבואר בספרים, יש כמה מטרות: זיכוך אחרון לפני הגאולה; הסרת גורמים שליליים שעלולים לפגום בשלמות הגאולה; יצירת חלל וציפייה לקראת אור הגאולה, שיכינו את הקרקע לקראתה; כמו-כן יש בכך **מעין ניסיון ומבחן לאמונתו של כל יהודי** בגאולה הקרובה לבוא, ולכן תוספת של מצוות ומעשים טובים ותוספת תפילה לקב"ה שיקצר את הסבל – בהחלט יכולות ליצור 'קפיצת הדרך' ולחסוך מאתנו הרבה סבל ותלאות.

כשיודעים כל זאת מגיעים להכרה, שחלילה לנו מליפול ברוחנו או לפקפק באמונתנו. להפך, דווקא לנוכח הירידה החדה והבלתי-מובנת צריכים אנו להתחזק באמונה על הגאולה שתבוא באורח מפתיע – 'בהיסח הדעת', ומכאן אפשר רק לעלות, ולא סתם עלייה – אלא עד לפסגה העליונה ביותר.

ואכן, דרך העולם, שכשאדם נצרך לישועה, צועק הוא אז ומתפלל לה', ואפילו הולך להזכיר את עצמו אצל הצדיקים, החיים והמתים, ומרעיש עולמות על מה שחסר לו, עד שזוכה והבורא עוזר לו, נפטר מצרתו ורואה בישועתו.

אולם הרגילות היא, שאחר שזכה האדם והושלם חסרונו, והכל על מקומו בא בשלום – שוב אינו רואה שהכל נעשה בעזרת הבורא, אלא רואה את ישועתו רק בדרך הטבע, וחושב שהיועץ עזר לו, הרופא רפאהו, והנדיב הוא שהעניק לו את הממון שהיה חסר לו, ולא מכיר באמת שאלו היו כולם שלוחים מאת הבורא למלא את חסרונו. ואמרו הצדיקים, שלפני הישועה צריך האדם תפילות רבות לישועתו, אבל גם אחרי הישועה צריכים לזכור את הבורא, לדעת שהוא עשה הכל, רק שמעשיו מלוכשים בטבע, ואמר פעם **החזון איש** יסוד גדול בעבודת ה': **"יש יצר הרע מיוחד בשמים הקרוי יצר הרע שלאחר נס גלוי... תפקידו של יצר זה הוא להחליש אצל האדם את כל הרגשות הנפשיים העשויים להתעורר בקרבו לאחר שהקב"ה עשה עמו נס כזה. יש לדעת על קיומו של יצר זה, כדי לדעת איך להתמודד מולו."**

לכן ילמד האדם מכאן, **לא להפסיק להודות לבורא**, גם אחרי הישועה שזכה לה, וכל ישועה שבאה לאדם, אינה אלא מהבורא בעצמו, ועל האדם **ללמוד להודות ולהלל על כך.**

וכך, מנקודת השפל העמוקה ביותר של השעבוד, עומד להתחיל תהליך

"וַאֲרָא, אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב—בְּאֶל-שְׂדֵי; וּשְׂמִי ה', לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם." (ו', ג')

ומפרש רש"י: **"וארא - אל האבות."**

קושיא ידועה היא: מה חידש כאן רש"י? הלא בפסוק עצמו נאמר במפורש: **"וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב"**? אלא הכוונה היא – היה ה"חתם סופר" זי"ע אומר, שהמילה "אבות" יכולה להתפרש גם כ"רוצים" – אשר אבו – מלשון "לא אבה". השם יתברך נראה רק אל אלה האובים, המייחלים, הרוצים שיראה אליהם.

"וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם, וְהִייתִי לְכֶם לְאֱלֹקִים; וַיִּדְעַתֶּם, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם, הַמוֹצִיא אֶתְכֶם, מִמִּצְרַיִם." (ו', ז')

נתבאר בספרים הקודשים (עיי שפי"א וארא תרל"ד ד"ה והוצאתי) כי ידיעה זו – **וידעתם כי אני ה' אלוקים**, היא המוציאה את האדם מסבלו, משעבודיו ומיצריו, כי באמונתו הינו יודע שהקב"ה משגיח עליו בכל עת ורגע, וכל הבא עליו מאתו יתברך הוא, ואין כאן כל סבל ומיצר אלא טובה וברכה, וכאשר אדם מאמין בזאת שאין בעולם כלום חוץ מהשניית, אז כל הדינן נמתקים לו על ידי אור האמונה, ואינו צריך לצעקה ותפילה אלא על ידי ביטחון ואמונה מיד נהיה חסד ה'.

ואמר ה'תולדות יעקב יוסף זי"ע (משפטים ד"ה ואלה) וז"ל: שמעתי ממורי (מרן הבעש"ט הק' זי"ע) כשרוצין ליפרע העונש למי שהוא ראוי לעונש אז נוטלין ממנו מדת מדרגת הביטחון, כי בשעה שהאדם מאמין בלבו ונפשו בבוראו ובהשגחתו, אין כל כוח שבעולם שיכול להזיקו, עכ"ל. נמצא שהמחזיק עצמו באמונה ובטחון לא תימוט רגלו לעולמים.

מסופר, **שהסבא מנובהרדוק, רבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל** (נפטר ב"יז בכסלו ה'תר"פ לפני מאה שנה), היה חותם את שמו בראשי תבות: ב.ב. כולם כאן מכירים שראשי תיבות של ב"ב הוא בבא בתרא, אבל למה יחתום בבא בתרא? וכי בבא קמא הוא לא ידע?

את ראשי התיבות ב.ב. שכתב הסבא על עצמו, איש לא יכול לכתוב על עצמו זולתו: **בעל בטחון!** תחת אפו של שלטון הקומוניסטי הוא יסד ברוסיה ארבעים ישיבות, עם אלפים תלמידים, ובלו גרוש בכיס! אתאר לכם איך זה היה נראה, כשהוא היה צריך לנסוע ברכבת לאיזשהו מקום כדי לייסד שם ישיבה:

הוא היה מגיע לתחנת הרכבת, מתיישב על הספסל שעליו ישבו כל הממתנינים לרכבת, ידיו שלובות זו בזו, והוא רגוע. אדם שישב לידו פנה אליו ושאל: **"קנית כרטיס?"**. "לא", השיב הסבא **"למה?"**

"כי אין לי כסף". **"מדוע, אפוא אתה יושב כאן?"**

"ימה זאת אומרת מדוע? כי אני צריך לנסוע!"

"אבל אי אפשר לנסוע בלי כרטיס!"

"אינני דואג. עד שהרכבת תסע – יהיה כרטיס..."

הרכבת היתה נוהגת לעשות שלושה צפצופים בצפצוף הראשון היו כולם עולים, בצפצוף השני היו עולים אחרוני הנוסעים, ובשלישי – הדלתות נסגרות באופן אוטומטי, אין אפשרות יותר לעלות!

והנה, הרכבת הגיע לרציף והשמיעה את הצפצוף הראשון. איש שיחו של הסבא מיהר לעלות, עם יתר הנוסעים, והתישב ליד החלון, מביט בסבא שנותר לשבת על הספסל רגוע... הוא קרא לסבא מבעד לחלון:

"מדוע אינך עולה?". **"כי אין לי כרטיס"**. השיב לו הסבא

"למה לא קנית?"

"כי אין לי כסף"

"אם כן למה באת לכאן?"

"כי אני צריך לנסוע"

"אבל אי אפשר לנסוע בלי כרטיס!"

"אם אני רגוע – מדוע אתה לא רגוע? כבר אמרתי לך: עד שהרכבת תיסע – יהיה כרטיס..." והנה נשמע כבר גם הצפצוף השני. אחרוני הנוסעים מיהרו לעלות לרכבת, וכבר עומד להשמע הצפצוף האחרון...

ממש בשניה האחרונה, לא יאומן כי יוספר, הגיע ביעף לתחנת הרכבת בן אדם ושאל: **"למי אין כרטיס?"** וזרק לידו של הסבא כרטיס... הרכבת השמיעה את הצפצוף השלישי, והסבא הצליח להיכנס פנימה דרך סדק צר שעוד נותר, והרכבת יצאה לדרך...

הסבא התיישב ליד אותו אדם, וזה פנה אליו ואמר לו: **"אני לא מבין אותך! תאר לעצמך שהאיש הזה לא היה מגיע, או אפילו מגיע, אבל מאחר בשנייה אחת – איך היית נוסע?"**

"אוי, שוטה שבעולם!" חייך הסבא. **"במקום שתראה בעיניך עד כמה גדולה היא מעלת הביטחון – אתה שואל שאלות של הבל... הלא תבין? אם הוא היה מאחר בשנייה – גם הרכבת הייתה מאחרת בשנייה..."**

כזה היה הסבא מנובהרדוק!

הקב"ה מבשר למשה, כי קרובה גאולת ישראל, ומנמק: **"וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי, אֶת-נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר מִצְרִים, מַעֲבִידִים אֹתָם; וְאֶזְכֹּר, אֶת-בְּרִיתִי"** (וי', ה')

שאל ה'אֲדֹמִי' מִצְאָנִי, בעל "שִׁפְעַת חַיִּים": "וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי" – וְגַם: מי עוד שמע את נאקות האומללים? והסביר: כך אמר הקב"ה, "וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי אֶת נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – בראותי שלא רק אני שומע ומאזין לצרתם, אלא הם עצמם משתתפים זה בצערו של זה, וכל אחד השתדל להקל מעל סבלו של רעהו בכל יכולתו, כמו שלמדנו בפרשה הקודמת – "וַיָּכֹפּוּ, שְׂטָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶשְׁר-שָׁמוּ עֲלֵהֶם" (ה', י"ד), השוטרים הישראלים היו חסים על חבריהם מלדחוק בהם ולכן הוכו מיד הנוגשים – בראותי שלא רק אני שומע, אמר הקב"ה, אלא גם כל יהודי שומע את נאקת אחיו – "וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי!"

סיפר הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל: בעיירתו של סבי התגורר יהודי ירא שמים בעל אמצעים שברשותו חנות כלבו – מכשירי תפירה, מכשירי כתיבה ומעט בגדים. יום אחד נכנס יהודי זר לחנות וביקש ממנו בהלוואה סכום מכובד: חמשת אלפים רובל.

אמר לו בעל החנות: "הבא נא יערביס' כי אינני מכירך".

אמר לו הלווה: "כמו שאתה לא מכיר אותי, גם אחרים בעיר אינם מכירים אותי. אני אדם נאמן, אבל אין לי דרך להוכיח לך זאת ואין מי שיחתום לי כאן לעשות". אמר לו: "אז מה אני יכול לעשות?".

יומה אני יכול לעשות, כאשר אני זקוק מאוד להלוואה? שאל הלווה בכאב. לאחר מחשבה הוסיף ושאל: "האם די לך בערב יחיד?".

"כן. אם הוא ידוע, ואם הוא בעל יכולת".

היהודי יצא מהחנות ושב עם שטר חתום, שכתוב עליו: **"מְלוּה ה' הוֹנֵן דָּל, וְגִמְלוּ יִשְׁלֵם לוֹ"** (הנותן מתנת-חינם לאדם דל, כאילו נותן הלוואה לה', הרי ה' היה אמור לפרנס את העני בעצמו והנותן "חסד" לו, ולכן ה' ישלם לו בחזרה את כל המתנה, מידה כנגד מידה).

נו, האם הוא ערב ידוע? כלום יש לו יכולת? שאל הלווה?

בעל הבית היה נבוך, התעוררו אצלו ספקות ומחשבות – מה אני עושה עכשיו, האם אני יכול לומר "לא" וכי אינני סומך על הקב"ה?!

אמר לו בעל הבית: "אתה יודע מה? תמתין לי, תיכף אשוב, אמלך באשתי ומה שהיא תאמר תעשה".

יצא הביתה, סיפר לה את הכל הסיפור והעלה את הספק: "לומר כן? לומר לא? מה שתגידי לי אעשה, ושלום על ישראל".

"לכזה ערב אין אפשרות לסרב. תן!", אמרה.

שב על עקבותיו ונתן לו את הסכום לשלושה חודשים.

הלב דפק לו, הלווה הרי יכול להיעלם מהעיר, ואת הנעשה אין להשיב. בדיוק ביום הפירעון בעל הבית לא היה בעיר, הוא נסע למסחר לעיר הבירה ורעייתו עמדה בעסק. נכנס גוי שחור ואמר כי הוא מעוניין לקנות בד לבגד. היא הציגה לו בדים, והוא החל להתווכח: "לא נראה לי, לא טוב, האם אני לכן דוגמה נוספת?".

"יש שם משהו למעלה, אבל כבר יצא מהמודה", אמרה בעלת החנות.

"בכל זאת, תביאי לי מלמעלה, נראה".

הולכת, לוקחת סולם, מטפסת, מביאה, מניחה את החבילה אל השולחן. הגוי איננו. טוב, לא נורא, ברוך שפטרנו – שילך.

אך היא מסתכלת, א בראך! הוא שכח פה את הארנק... עכשיו כבר יהיה בלגן. הוא יאמר כי היה לו בארנק מיליון רובל ונגנב. סיפור נורא. היא התחילה לרוץ עם הארנק בבהלה לחפש את הגוי. חיפשה ברחוב הראשי, המשיכה להתרוצץ ימינה ושמאלה והאיש איננו. לא נמצא בשום מקום. היא עוררה סביבה בהלה, הכל שמעו את הסיפור וריחמו עליה. אנשי העיירה סייעו לה לחפש אותו בסמטאות, אך דומה שהאדמה בלעה אותו. מה נעשה? צרה גדולה.

בקושי הגיעה הביתה מתוך צער והמתנה לשוב בעלה. כאשר הגיע בצהריים, בקושי הצליחה לספר לו את מה שקרה.

אמר לה: "תקשיבי, קודם כל נפתח ונראה כמה יש, אולי באמת יש מיליון! נראה מה קורה..."

היא צעקה: "לא! רק זה לא! נוכל לומר כי לא פתחנו, כי אם פתחנו בוודאי לקחנו". והוא היה סבור לומר: נפתח ונראה מה יש בו.

הוא פותח ורואה חמשת אלפים רובל. בדיוק הסכום שהלווה ליהודי! מיהר האיש לבית הרב לשאלו אותו. הרב היה איש קדוש, והוא הפטיר: "אין כל ספק שהגוי הוא אליהו הנביא. הקב"ה היה ערב והוא שלח להחזיר את כסף ההלוואה. אלא, מכיוון שהחטלה לתת לא הייתה שלך בעצמך כי אם של אשתך לכן היא זכתה לראותו – את אליהו הנביא".

אחרי הצהריים הגיע הלווה בעצמו וביקש להחזיר את הכסף. אמר לו המלווה: "פעמיים אני לא לוקח... הערב שלך כבר החזיר את החוב!".

(מתוך הגדה של פסח יחי ראובן)

וכלל הוא, שכאשר אדם מצטער בצערו של הזולת ומקבל עליו עגמת נפש בעד חברו, ינהגו עמו כך מן השמים מידה כנגד מידה.

האמת, כי מי מבנינו אינו 'מתברך' שיזכה במהרה לרחמים מן השמים? מדוע אם כן לא יתברך בעצה זו שאמרנו הז"ל מפורש (שבת קנא): 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים', והיינו אף כשאינו ראוי מצד עצמו לרחמים, די ביסגולה זו להריק עליו רוב רחמים מן השמים.

פעם שאל הגאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל את הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל כיצד זכיתם ליכח? עליון כזה שכל ברכותיכם ותפילותיכם מתקבלים בשמים ופועלים פעולתם לטובה... תחילה ניסה ר"י לבטל את עצמו ושאל מנין לכם שהם פועלים... אבל משלא נתקבלו תירוציו נענה ואמר, שמא כל זה בימדה כנגד מידה? כי קהל גדול בא אלי והנני שומע ומקשיב לכל יחיד ויחיד מהם ביסבלנותי עצומה, אין איש היוצא מביתי מבלי שנשמעו כל דבריו באוזן קשבת, על כן גם בשמים אומרים נשמע בסבלנות את כל דבריו עד תומם ונמלא את בקשותיו ותפילותיו.

מכת צפרדע! 'ויט אהרן את-ידו, על מימי מצרים; ותעל, הצפרדע, ותכס, את-ארץ מצרים.' (ח', ב')

אומר המדרש (תנחומא, וארא, י"ד) "רבי עקיבא אומר, צפרדע אחת היתה, והיו המצרים מכין אותה ומתות צפרדעים הרבה".

מעשה זה של המצרים הוא תמוה לכל שומע, אחרי שראו שכל שהם חוזרים ומכים את הצפרדע, יוצאים עוד ועוד צפרדעים, מדוע לא הפסיקו ומדוע המשיכו להכות אף שראו שמעשיהם מביאים חורבן גדול? קושיא זו מביא הסטייפלר זצ"ל בספרו ברכת פרץ, והוא לומד מכך מוסר השכל גדול וחשוב לחיים: שהאדם בשעת כעסו אם ישמע חרפתו וישתוק ולא ישיב, אזי לאט לאט תעלם חמתו וכעסו, אבל אם ישיב לחברו הרי זה יוסיף להשיב לעומתו, וכל כמה שיוסיף להתנקם, האש תגדל ותבער בין שניהם עד שתשרוף כל חלקה טובה.

עד כמה התחכמו גדולי ישראל שלא לבא לידי כעס, וכשראו כי הכעס מתקרב, ברחו, כי ידעו שכשהוא מגיע סכנתו כה רבה ויש למונעו בכל דרך! וסיפר נכדו של החפץ חיים, כי שמע מאחד מתלמידי ראדן שראה את החפץ חיים הולך בחצות הליל לבית המדרש ופותח את ארון הקודש, ומתחיל לבכות ורובץ של עולם, ישראל מאיר כהן הוא, וכהן עלול לבא בנקל לידי כעס, א"כ עזרני ה' שאוכל להתגבר על הכעס".

תפילין יקרות היו לו להגה"ק רבי מיכל מזלאטשוב ז"ע, אותן ירש מאביו הגה"ק רבי יצחק מדרוהוביטש ז"ע. עשירים רבים רצו לקנותן ממנו בדמים מרובים, אך הוא שמר עליהן כבבת עינו ולא הסכים למכרן תמורת כל הון שבעולם.

פרנסתו של רבי מיכל הייתה דחוקה מאוד ובקושי היה פת לחם בביתו. אשתו הפצירה בו שימכור את התפילין היקרות, שהרי היו לו תפילין נוספות אתן יכול היה לקיים מצוות הנחת תפילין, ובכסף שיקבל תמורתן יוכלו לחיות בשלווה תקופה ארוכה, אך הוא סירב ולא הסכים בשום אופן למכור את התפילין שירש מאביו ז"ע.

שנה אחת, חג הסוכות קרב ובזלאטשוב אין אתרוג. פרנסי העיר ניסו להשיג אתרוג מכאן ומשם, אך העלו חרס בידם ואתרוג אין. בהתקרב החג הגיע לעיירה סוחר אתרוגים ובידו אתרוג מהודר מאוד, אך הוא ביקש תמורתו מחיר רב ולבני העיירה לא היה די כסף כדי לרכשו. לא איש ירא אלוקים כרבי מיכל יוותר על קיום מצוות אתרוג, והוא החליט למכור את התפילין של אביו כדי לרכוש את האתרוג... וכך עשה, מכר את התפילין בחמישים רייניש וקנה בשמחה את האתרוג.

כאשר חזר לביתו שמח וטוב לב שכשהאתרוג המהודר בידו, שאלה אותו אשתו: "מאין לך הכסף לקנות אתרוג כה מהודר, הרי בקושי יש לנו כסף להאכיל את ילדינו?"; "מכרתי את התפילין של אביו!", ענה לה רבי מיכל.

היא כעסה וזעקה: "כמה הפצרתי בך שתמכור אותן כדי שיהיה לנו מה לאכול, והנה מכרת את התפילין עבור אתרוג...?!", ותוך כדי כעסה הרב נטלה הרבנית את האתרוג וזרקה אותו על הרצפה ופסלה אותו.

קשה לתאר במילים את הרגשתו של הרבי באותם רגעים, הנה, עתה אין לו לא אתרוג ולא תפילין... אך הוא התגבר על מידותיו ושתק. 'לא אאבד כעת גם את הישלוש בית' שלי', הרהר בלבו ונשאר שלו ורגוע. בלילה בא אליו אביו בחלום ואמר לו:

"גדול המעשה האחרון מן הראשון! המעשה הראשון שהסכמת למכור את התפילין היקרות עבור קיום מצווה לך ולכל בני העיירה עשה רעש גדול בשמים. אך המעשה השני שהעברת על מידותיך ולא כעסת על רעייתך, ערכו בשמים רב יותר...!".

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וחיה ז"ל

נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.